

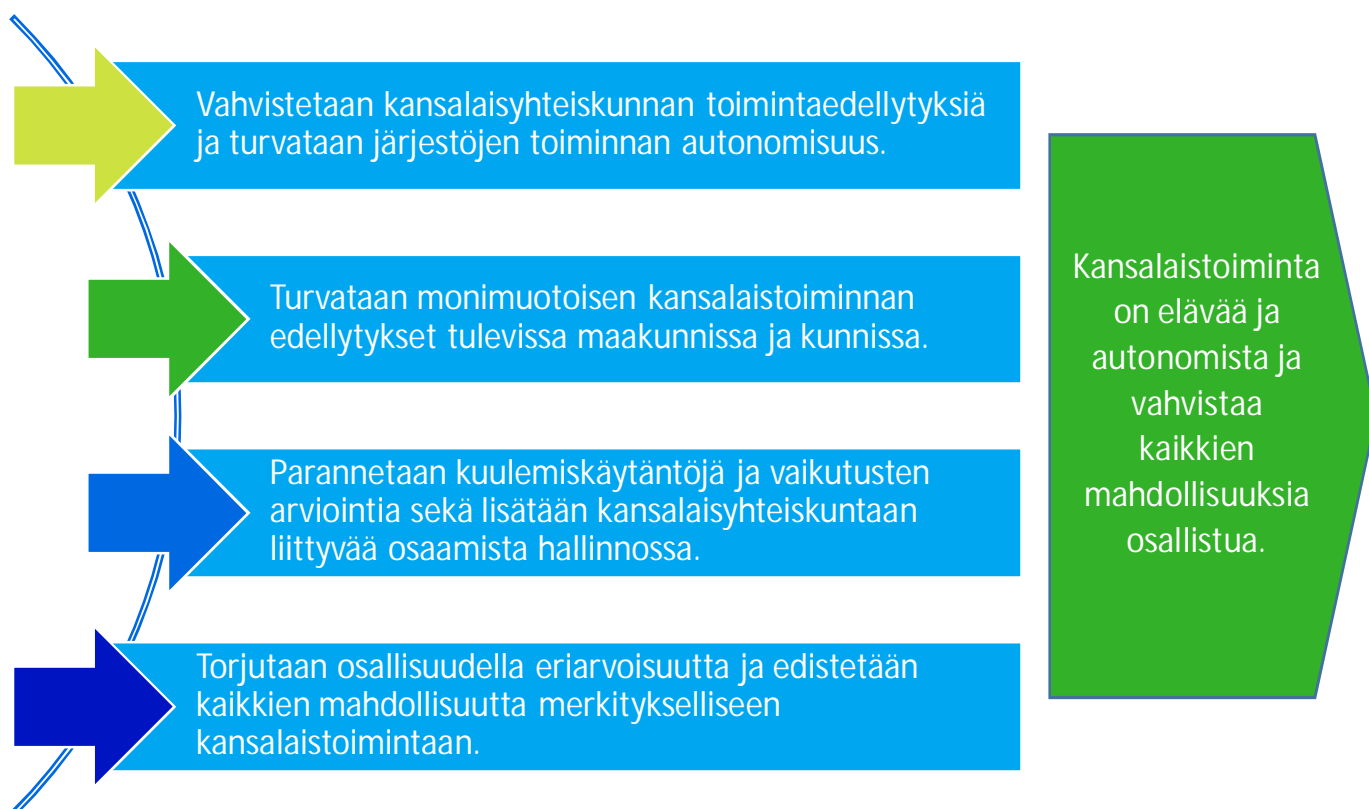
Hallitusohjelmalla kohti autonomista, elinvoimaista ja yhdenvertaista kansalaisyhteiskuntaa

KANEn hallitusohjelmataivoitteita 2019–2023

Kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunta KANE¹ haluaa herättää eduskuntavaalien alla ajankohtaista keskustelua demokratian ja vapaan kansalaisyhteiskunnan tärkeästä roolista ja näiden turvaamisesta tulevaisuudessa.

KANEn visiona on, että kansalaistoiminta on elävää ja autonomista ja vahvistaa kaikkien mahdollisuuksia osallistua. KANE näkee aktiivisen kansalaistoiminnan demokratiaa vahvistavana tärkeänä tekijänä. Järjestöt ja muu kansalaistoiminta edistävät muuttuvassa toimintaympäristössä yhteiskunnan kehitystä.

Tulevalla hallituskaudella vision toteutumista tulisi edistää seuraavasti:

¹ Kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunta KANE edistää järjestöjen ja viranomaisten välistä yhteistyötä. KANEssa on puheenjohtajien lisäksi 19 jäsentä, jotka edustavat järjestöjä, tutkimusta, elinkeinoelämää, vapaata kansalaistoimintaa sekä ministeriöitä ja virastoja.

1. Vahvistetaan kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytyksiä ja turvataan järjestöjen toiminnan autonomisuus

Kansalaistoiminnan tila on kaventumassa useassa Euroopan maassa. Suomessa keskustelu järjestöautonomian kaventumisesta, jolla tässä yhteydessä tarkoitetaan järjestöjen riippumattomuutta ja asianmukaista itsemääräämisoikeutta, kytkeytyy erityisesti rahoittajien kiristyneisiin käytäntöihin. Yleishyödyllisellä järjestö- ja kansalaistoiminnalla on tärkeä rooli yhteiskunnan koheesion ja luottamuksen rakentamisessa. Yleishyödyllisten yhdistysten rahoitus on keskeinen instrumentti, jolla varmistetaan aktiivinen järjestötoiminta.

Julkisen vallan avustuskäytäntöjä pitää kehittää järjestöjen toimintaedellytysten vahvistamiseksi. On varmistettava, että pitkäjänteistä ja ennakoitavissa olevaa julkista rahoitusta on saatavissa monipuoliseen järjestötoimintaan.

KANEn hallitusohjelmatavoitteita:

- Toteutetaan ns. rahapelifuusion jatkotyö järjestöautonomia huomioiden ja yhteistyössä kansalaisyhteiskunnan kanssa.
 - Arpajaislain uudistuksessa, toimeenpanossa ja seurannassa on keskeistä huomioida pelihaittojen vähentäminen sekä rahapeliyksinoikeusjärjestelmän säilyttäminen.
 - Rahapeliuutoista maksettavien järjestöavustusten myöntämisperiaatteet on tarpeen uudistaa. Työhön tulee ottaa mukaan sekä tuotonjaosta vastaavien viranomaisten että avustuksia käyttävien järjestöjen edustus. Avustuskäytännöt, kuten hakemus-, raportointi- ja vaikuttavuusanalysointimenettelyt, on eri tuotonjakoministeriöissä määriteltävä yhdenmukaisiksi soveltuvin osin.
 - Uudistetun avustusjärjestelmän tulee perustua järjestöjen autonomian kunnioittamisen, avoimuuden ja läpinäkyvyyden periaatteille sekä byrokratian vähentämiselle. Järjestöavustuksia myönnettäessä tulee huolehtia siitä, että viranomaiset eivät sovelle kansallista lainsäädäntöä tiukempia tulkintoja esimerkiksi hankintalain soveltamisessa.
- Kehitetään yleishyödyllisten yhdistysten verotusta niin, että verottajan käytännöt ovat selkeitä ja ennustettavia. Vapaaehtoistoimintaan liittyviä verotuskäytänteitä sujuvoitetaan ja yhdenmukaistetaan.
- Muutetaan yhdistyslakia siten, että yhdistys voisi halutessaan muuttaa sääntöjään niin, että sillä on erilliseksi vastuunalaiseksi elimeksi nimetty toimitusjohtaja. Muutoksella varmistetaan, etteivät yhdistyksen vastuut jakaudu vain luottamushenkilöille.
- Vahvistetaan epämuodollista ja vapaamuotoista kansalaistoimintaa purkamalla turhaa byrokratiaa ja tukemalla neljännen sektorin toimintaa mm. selvittämällä mahdollisuuksia suunnata pienimuotoisia toiminta-avustuksia neljännelle sektorille.
- Osana autonomian vahvistamista muutetaan valtionavustuskäytäntöjä niin, että järjestöjä rohkaistaan lisäämään omaa varainhankintaa. Järjestöjen oma varainhankinta ei saisi vähentää valtionavustuksen määrää.
- Päivitetään valtioneuvoston periaatepäätös kansalaisjärjestöjen toimintaedellytysten edistämisestä tai laaditaan uusi demokraatiapoliittinen selonteko. Tavoitteena on purkaa kansalaistoimintaa häiritsevää hallintokuormaa ja keventää lupakäytäntöjä.
- Tietoon perustuvan päätöksenteon turvaamiseksi ryhdytään pikaisesti suomalaisen järjestöautonomian tilan ja tulevaisuuden systemaattiseen ja pitkäjänteiseen tutkimukseen.

2. Turvataan monimuotoisen kansalaistoiminnan edellytykset tulevissa maakunnissa ja kunnissa

Maakunta- ja sote-uudistus tuo mukanaan uuden hallinnon tason ja siihen liittyvät osallistumisoikeudet ja vaikutusmahdollisuudet. Uudistus koskettaa koko kansalaisyhteiskuntaa, mutta erityisen suuri vaikutus sillä on sosiaali- ja terveysalan järjestöjen toimintaan. Terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen on jatkossakin kuntien tehtävä, joten kumppanuus kansalaisjärjestöjen kanssa säilyy valtaosin kunnissa. Myös maakunnilla on kuitenkin lakisääteinen rooli terveyden ja hyvinvoinnin edistämässä. Pitkäjänteinen ja laadukas vapaaehtoistoiminta edellyttää koordinoitua, koulutusta, ohjausta, tukea ja kehittämistä. Tämä vaatii resursseja.

Uusissa rakenteissa tulee turvata kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytykset ja rooli. Maakuntien ja kuntien tulee sopia järjestöavustusten jatkumisesta osana maakuntien perustamista. Muutosvaiheessa tulee huolehtia siitä, ettei avustamiseen synny katkoksia. Maakuntien ja kuntien järjestöille suunnattua avustustoimintaa on seurattava säännöllisesti valtion ja maakuntien välisissä neuvotteluissa. Malleja ja työkaluja järjestöjen, maakunnan sekä kunnan kumppanuuden ja yhteistyön rakentamiseksi tulee aktiivisesti kehittää.

KANEn hallitusohjelmatavoitteita:

- Huomioidaan järjestölähtöinen toiminta valtakunnallisissa sosiaali- ja terveydenhuollon tavoitteissa, toimeenpanossa ja seurannassa.
- Varmistetaan, että maakunnat ottavat omista lakisääteisissä strategioissaan ja palvelulupauksissaan huomioon järjestöjen yleishyödyllisen vapaaehtoistoiminnan ja vertaistuen tarjoamat mahdollisuudet, tekevät yhteistyötä järjestöjen kanssa ja tukevat kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytyksiä mm. avustuksin.
- Varmistetaan, että maakuntauudistuksen toimeenpanossa määritellään maakuntien ja kuntien roolit ja vastuunjako hyvinvointia ja terveyttä edistävässä järjestöyhteistyössä sekä taataan kumppanuuksien säilyminen.
- Laaditaan maakunnille valtakunnalliset ohjeistukset siitä, miten järjestöjen on mahdollista yhdistää toiminnassaan kunnallista, maakunnallista ja veikkausvoittovaroista maksettavaa rahoitusta.

3. Parannetaan kuulemiskäytäntöjä ja vaikutusten arviointia sekä lisätään kansalaisyhteiskuntaan liittyvää osaamista hallinnossa

Järjestöjen ja kansalaisyhteiskunnan toimijoiden osaamisen ja tiedon tunnistaminen ja tunnustaminen yhteiskunnallisia päätöksiä valmisteltaessa on edelleen hajanaista ja osin sattumanvaraista. Kansalaisyhteiskuntaa kuullaan usein vasta siinä vaiheessa, kun keskeiset valinnat on jo tehty. Kuitenkin useilla yhteiskunnan aloilla, kuten esimerkiksi sosiaali- ja terveyssektorilla, liikunnassa, arjen turvallisuudessa ja nuorisotoiminnassa järjestöillä on keskeinen toimeenpanon ja toteuttajan rooli. Siksi on tärkeää, että päätöksenteon valmistelussa arvioidaan päätösten vaikutuksia kansalais- ja järjestötoimintaan.

KANEn hallitusohjelmatavoitteita:

- Lisätään kansalaisten ja järjestöjen kuulemista sekä kansalaisyhteiskuntavaikutusten arviointia.
- Parannetaan järjestöjen ja kansalaistoimijoiden yhdenvertaisia mahdollisuuksia tulla kuulluksi säädösvalmistelussa. Otetaan lainsäädäntöä valmisteltaessa järjestöt mukaan varhaisessa vaiheessa, ja varmistetaan, että kansalaisyhteiskuntaa kuullaan laajasti ja monipuolisesti.
- Hyödynnetään digitalisaation mahdollisuuksia osallistumis- ja kuulemiskäytäntöjä kehitettäessä ja varmistetaan sähköisten osallistumispalveluiden esteettömyys.
- Kannustetaan viranhaltijoita käyttämään sähköisiä kuulemisvälineitä ja kehitetään niiden käytettävyyttä. Samalla turvataan kansalaisten ja järjestöjen mahdollisuudet osallistua ja vaikuttaa säädösvalmisteluun sähköisten osallistumispalveluiden lisäksi myös muilla keinoin.
- Kehitetään viranhaltijoiden osaamista ja monialaista yhteistyötä kansalaisyhteiskunnan kuulemisessa. Huolehditaan esimerkiksi ohjeistusten ja koulutuksen avulla, että valmistelussa varataan riittävästi aikaa sidosryhmien kuulemiselle ja osallistumiselle.
- Kehitetään vaikutusten arviointia ja luodaan kriteeristöä kansalaisyhteiskuntavaikutusten arvioinnille.
- Varmistetaan kansalaisyhteiskunnan toimijoiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet sekä edustus erityisesti kaikissa niissä prosesseissa, jotka vaikuttavat kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytyksiin. Suuret uudistukset on valmisteltava laajapohjaisesti ja niiden kansalaisyhteiskuntavaikutukset on tunnistettava.

4. Torjutaan osallisuudella eriarvoisuutta ja edistetään kaikkien mahdollisuutta merkitykselliseen kansalaistoimintaan

Eriarvoisuus on yksi suomalaisen demokratian suurimmista haasteista. Osallistuminen eriytyy muun muassa koulutuksen, tulojen, terveyden, kotitaustan, sosioekonomisen aseman ja asuinpaikan mukaan. Eriytymistä tapahtuu niin äänestysaktiivisuudessa kuin kansalaistoimintaan osallistumisessa. Hyväosaiset osallistuvat keskimääräistä aktiivisemmin ja arvioivat muita myönteisemmin vaikutusmahdollisuuksiaan. Eriytymiskehitys näkyy entistä selvemmin nuorten ja maahan muuttaneiden joukossa. Eriarvoistuminen on myös voimakkaasti periytyvää.

On sekä yksilön että yhteiskunnan etu edistää yhdenvertaisuutta tukevia käytäntöjä, pitää kaikki mukana, ja varmistaa osallistumisoikeuksien toteutuminen. Järjestöt voivat kitkeä eriarvoistumista toimintansa sisällön kautta sekä kannustamalla mukaan kansalaistoimintaan ihmisiä erilaisista lähtökohdista.

Tulevalla hallituskaudella tarvitaan johdonmukaista, yhdessä järjestöjen kanssa toteutettavaa politiikkaa yhdenvertaisuuden ja osallisuuden vahvistamiseksi kansalaistoiminnassa.

KANEn hallitusohjelmataivoitteita:

- Varmistetaan viranomaistoimintaa kehittämällä ja poikkihallinnollisella yhteistyöllä, että kaikki Suomessa asuvat henkilöt kokevat sekä yhteiskunnan että julkisen vallan turvallisiksi ja luotettavaksi, ja että heillä on mahdollisuus osallistua yhteiskunnan toimintaan elämäntilanteesta ja asuinpaikasta riippumatta.
- Rakennetaan vahvaa kumppanuutta järjestöjen ja valtion välillä eriarvoisuuden vähentämiseksi. Rahoitusta suunnataan demokratiaa vahvistaviin innovatiivisiin ja sektorirajat ylittäviin yhteishankkeisiin tai ohjelmiin, joilla edistetään haavoittuvassa asemassa olevien osallistumista, kansalaispätevyyttä ja vuoropuhelua päättäjien kanssa sekä vaaliosallistumista. Erityisesti maahanmuuttajayhdistysten toimintaa vahvistetaan niin että ne yhteistyössä muiden järjestöjen kanssa edistävät kotoutumista, työllistymistä ja yhdenvertaisuutta.
- Edistetään sosiaalista osallisuutta erityisesti niiden ryhmien kohdalla, joilla on vaikeuksia työmarkkinoille pääsyssä tai jotka eivät ole työmarkkinoiden käytössä.
- Vahvistetaan järjestöjen edellytyksiä tukea työmarkkinoiden ulkopuolella olevien ihmisten mahdollisuutta toimia yhteiskunnan täysivaltaisina jäseninä.
- Tehostetaan nuorten syrjäytymisen ehkäisyä esimerkiksi lisäämällä eri toimijoiden yhteistyötä ja kartoittamalla käynnissä olevat nuorten syrjäytymistä ehkäisevät toiminnot.
- Mahdollistetaan harrastaminen kaikille lapsille.
- Jatketaan pitäjänesteistä demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen juurruttamista opetukseen, koulujen oppilaskuntatyöskentelyyn ja järjestötoimintaan yhteistyössä kansalaisjärjestöjen, viranomaisten ja oppilaitosten kanssa.
- Osallisuutta edistettäessä huomioidaan myös niiden ihmisten mahdollisuudet osallistua ja vaikuttaa, joilla ei ole pääsyä digitaalisiin palveluihin.